

29. emakeeleolümpiaadi „Sõnavara õpilase pilguga” piirkonnavoore töö

7.–8. klass

1. Kas tunned nende viie sõnausel pakutud sõna tähendust? Õiged vastused peituvad 25 variandi hulgas, mis on tabeli all tähestikulises järjestuses. 20 tähendusvarianti jääb üle. (5 p)

	Sõna	Tähendus
1)	kestlik	
2)	kärgpere	
3)	penipaun	
4)	taristu	
5)	tundetaip	

- ekstrasensorsete võimetega isik
- emotsionaalne intelligentsus
- endassetõmbunud
- infrastruktuur
- jätkusuutlik ja elujõuline
- koerahaigus
- kohale taritud koorem
- konstruktsioon
- kott, kuhu restoranis pannakse praeülejääd, et klient saaks need koju viia
- kott, kus kanda nn tibikoera (ingl *chihuahua*)
- mesilaspere tüüp
- mesindusega tegelev perefirma
- metafoor galaktikate universumis paiknemise viisi kohta
- nahka ajav, kestendav
- pere, kus peale mehe ja naise ühiste laste kasvavad ka eelmiste suhete lapsed
- pikaajaline, kauakestev
- psühholoog
- päästekoerale kaela riputatav kott, kus sees kõik esmaabiks vajalik
- seade, mis suudab edastada tema külge kinnitatud isiku tunded
- soomustatud
- suurele koerale selga kinnitatav kott, kuhu peremees saab panna näiteks poekraami
- tarbijate kooperatiiv
- tarvikute komplekt
- tunne, mis haarab, kui võõras ootamatult ära tunda
- tuumikpere ehk pere, kuhu kuuluvad vaid ema, isa ja laps

2. Moodusta antud sõnadest kaheksa sünonüümipaari. Osa sõnu jääb üle. (8 p)

aitama, asjalik, asjatu, avitama, jõukas, jõuline, helpima, julge, käsitama, käsitsema, käsutama, mõistma, mõtisklema, suureline, suuremeelne, suursugune, söakas, tugev, väärikas, vääriline, väärtuslik, uppis, upsakas, õieti, õigesti, õigupoolest, õilis

- 1) ehk
- 2) ehk
- 3) ehk
- 4) ehk
- 5) ehk
- 6) ehk
- 7) ehk
- 8) ehk

3. Taasta segi aetud tähtedest kümme võõrsõna, võttes abiks ülakomade vahel lisatud tähendusseletuse. Viimasesse veergu kirjuta taastatud sõna võõrsõnaline antonüüm. Liite lisamine algsõnale ei anna punkti. (15 p)

1)	karnevalite		'püstine'	↔	
2)	merinarpa		'esmane'	↔	
3)	neeritotilee		'mõttel rajanev'	↔	
4)	tartaripaha		'isaõiguslik sotsiaalne kord'	↔	
5)	vibejokinet		'erapooletu'	↔	
6)	orninemo		'nukker, kurvameelne'	↔	
7)	lagilelena		'seadusevastane'	↔	
8)	okimako		'naljakus'	↔	
9)	kellevikiton		'ühine'	↔	
10)	ikeavint		'toimekas'	↔	

4. Loe tähelepanelikult seda ühe 7. klassi õpilase kirjutatud ulmejutustuse algust. Seejärel otsusta ainult jutustuse tekstist lähtudes, millised järgmistest väidetest on kindlasti õiged. Märgi nende ette kastikesse plussmärk +. (12 p)

Planeet Matomato asub Maast 2,5 miljoni valgusaasta kaugusel. Matomato ilmus lõunapoolkera taevas nähtavale justkui üleöö. Esimesena märkasid seda kolm Uus-Meremaa astronoomi, kes panid planeedile ka sobiva oma emakeelse nime: *matomato* tähistab maoori keeles kõike rohelist, aga ka näiteks kasvamist ja tärkamist.

Maoorid jälgisid Matomatot vahet pidamata kahe aasta jooksul ja panid tähele, et alati, kui Matomato kaob oma päikese varju, hakkavad Uus-Meremaal kalanhoed õitsema ja tuul pöördub itta. Sel ajal on ka suurem tõenäosus näha kiivisid – pisikesi arglikke lennuvõimetuid linde.

Matomatol on neli aastaaga nagu Maalgi. Matomatot jälgides on avastatud seaduspära, et kui seal on soe kevad, tuleb seal ka sügis soe. Samuti avastati, et Matomatol on vähemalt kaksteist kuud.

Need kolm teadlast, kes esimesena märkasid Matomatot, on hiljem teinud oluliselt rohkem huvitavaid teaduslikke avastusi kui nende kolleegid, kes pole ühtegi uut planeeti leidnud.

- 1) Kõik linnud oskavad lennata.
- 2) Kui Matomatol on soe sügis, oli seal ka kevadel soe.
- 3) Maoorid avastasid, et Matomatol on vähemalt kaksteist kuud.
- 4) Maoorid jälgisid Matomatot vahet pidamata vähemalt kahe aasta jooksul.
- 5) Uus-Meremaa astronoomid panid planeedile nimeks Matomato, sest tegemist on rohelse planeediga.
- 6) Matomato aastaajad kestavad 3 kuud nagu Maalgi.
- 7) Matomato asub Maale lähemal kui 2 mld valgusaastat.
- 8) Kui Uus-Meremaal puhub tuul idast, pole teada, kas Matomato on samal ajal oma päikese varjus või mitte.
- 9) Matomato avastajad räägivad maoori keelt.
- 10) Kõik planeedid tiirlevad oma tähe ümber.
- 11) Teadlased, kes on leidnud mõne uue planeedi, teevad rohkem tähtsaid avastusi kui need teadlased, kes pole uusi planeete leidnud.
- 12) Uus-Meremaal hakkavad kalanhoed õitsema, sest Matomato kaob oma päikese varju.

5. Igas järgnevas rahvapärase väljendis on kirjutaja eksinud ühe sõnaga. Leia vead. Tõmba parandamist vajav sõna maha ja kirjuta sobiv sõna selle kohale. (10 p)

- 1) Söö mis valmis, räägi mis tõsi.
- 2) Tühi kott on parim kokk.
- 3) Küsija käe peale ei lööda.
- 4) Uus mopp pühib puhta toa.
- 5) Ta ei lausunud halli ega valget.
- 6) Parem pool muna kui tühi kauss.
- 7) Kuri keel on teravam kui mõõk.
- 8) Valetab nii, et pea suitseb.
- 9) Kui metsa raiutakse, siis palgid lendavad.
- 10) Keelatud noos on magus.

6. Paljud eesti keele vanemad võõrsõnad, mis on pärit saksa, prantsuse, vene või mõnest muust keelest, on asendunud samatähenduslike anglitsismidega, see tähendab inglise keelest tulnud sõnadega. (Sama toimub teisteski keeltes.) Asenda lausetes vanemad võõrsõnad samatähenduslike uute laensõnadega, mille leiad järgnevast loendist. Tõmba algne sõna maha ja selle kohale kirjuta uus sõna sobivas vormis. Iga sõna läheb tarvis ainult ühe korra. Mõni sõna jääb üle.

- bänd, bränd, *cool*, font, *halloween*, kreatiivne, känd, plate, poster, spreid, sviit, tuur

Äsja turneelt naasnud Juku, kellest on saanud populaarne muusik, kleepis oma apartemendi seinale gigantse plakati. Sellel ilutses kauni šriftiga kirjutatult „Parim automark on Porsche“. Juku ansamblit kutsutakse igal nädalavahetusel ja kõigi pühade ajal kuskile esinema. Juku unistab, et järgmist kontserti andma sõidab ta oma uue kihvti Porschega, mille kapotile on aerosoolvärvidega tema portree joonistatud. Aga mardilauapäeval tahab Juku kodus olla ja naabrilastele kompvekke jagada.

**7. Missugused lihtsad üldkeele sõnad peituvad järgmiste „Eesti keele seletavast sõnaraamatust“ päri-
nevate tähendusseletuste taga? Kirjuta iga rea lõppu üks sõna. Seejärel kirjuta ülesande lõpus olevale
punktiirjoonele kõiki neid sõnu ühendav ülemmõiste (üldmõiste, sisuline ühisnimetaja). (10 p)**

- 1) üks inimese labakäe viiest pulgataolisest lülidest esiosast
- 2) inimese suu üks liikuv lihaseline äär
- 3) reie ja sääre ühenduskoht, eriti selle eenduv osa
- 4) selja ülemine või eesmine osa
- 5) kaelast õlanukini (see kaasa arvatud) ulatuv keha osa
- 6) jalapöia tagumine osa
- 7) näo kumbki külmine osa silmade ja alalõualuu vahel
- 8) seedekulgla osa huultest neeluni
- 9) pea tagaosas (koos osa kaelapealsega)

Kõik need sõnad tähistavad

8. Kirjuta punktiirjoonele nende sõnade ainsuse nimetava käände vorm. (10 p)

1) vastastikused –	6) orvud –
2) materjalist –	7) taburettidele –
3) materialist –	8) modernseid –
4) kohvisse –	9) sütel –
5) õnnelikkuse –	10) õpetatavast –

29. emakeeleolümpiaadi piirkonnavoore
18. jaanuar 2014
7.–8. klass, kokku võimalik saada 100 punkti

Nimi
Kool
Klass

9. A-osa (8 p). Asenda sõnühend ühesõnalise vastega: kirjuta punktiirile sama tähendusega ja samast tüvest moodustatud tuletis. Näide: *kokku tulema – kogunema*.

- 1) nalja tegema –
- 2) halliks minema –
- 3) muret tundma –
- 4) tühjaks tegema –
- 5) vabaks laskma –
- 6) lõpule viima –
- 7) teoks tegema –
- 8) puhtaks tegema –

B-osa (4 p). Jaga nüüd A-osas leitud tuletiste alussõnad kahte rühma ja kirjuta need a), b), c) ja d) järele punktiirile.

Näide: (A-osas) *kokku tulema – kogunema*, (B-osas) tuletusalus *kogu*.

Pane mõlema tulba pealkirjaks I ja II järele sobiv sõnaliik.

Alussõnad jagunevad järgmistesse sõnaliikidesse:

I	II
a)	a)
b)	b)
c)	c)
d)	d)

29. emakeeleolümpiaadi piirkonnavoore
18. jaanuar 2014
7.–8. klass, kokku võimalik saada 100 punkti

Nimi
Kool
Klass

10. Homonüüme on kaht liiki. Sama kirja pildi, aga erineva häälduse ja tähendusega sõnu nimetatakse homograafideks. Teine liik homonüüme on homofoonid: neil on sama hääldus, aga erinev kirja pilt ja tähendus. Otsusta, kas järgnevate sõnapaaride puhul on tegemist homograafi (HG), homofooni (HF) või hoopis sünonüümi (S) või antonüümiga (A). Kirjuta iga sõnapaari ette õige lühend. (10 p)

- 1) luua (loomaa) – luua (luud)
- 2) vaa – patune
- 3) himustama – ihkama
- 4) gross – kross
- 5) hais – ais
- 6) rõõmustama – juubeldama
- 7) võtma – andma
- 8) päts (leivapäts) – päts (karu)
- 9) põletama – kõrvetama
- 10) traktorist (*elukutse*) – traktorist (põllutöomasinast)